

Fazilet Partisi'nin Anayasa Taslağı Hakkında Bir Değerlendirme

Mustafa Erdoğan*

1. Genel Esaslar

a) Dibace

Fazilet Partisi'nin Anayasa Taslağı'nda bir Dibace metni bulunmamakla beraber, yürürlükteki Anayasanın Başlangıç kısmının "ideolojik" karakterine ve devleti "kutsal" olarak tanımlamasına eleştirel bir üslupla işaret edildikten sonra, yeni anayasanın Başlangıç kısmının özgürlükçü, çoğulcu ve demokratik bir anlayışla kaleme alınması lüzumunun dile getirilmiş olması olumlu bir noktadır. Ancak, atıfta bulunulan "özgürlükçü, çoğulcu ve demokratik" anlayışa ne ölçüde riayet edildiğini anlamak için Taslağın normatif kısmına bakmak gerekmektedir.

b) Cumhuriyetin Nitelikleri

Bu Taslakta "Cumhuriyetin Nitelikleri" yeniden tanımlanmıştır. Taslağın 2. maddesine göre, "Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir."

Madde bu şekliyle halen yürürlükte bulunan Anayasanın 2. maddesiyle özünde ayrıdır. Bu demektir ki, önerilen değişiklik eskisinden daha özgürlükçü değildir. Bu yargımızın başlıca iki nedeni var. Birincisi, Anayasanın Başlangıç kısmındaki "temel ilkeler" in devleti tanımlayıcı özelliğinin korunmakta olmasıdır. Bu Taslağın ayrı bir Başlangıç bulunmadığına göre, kastedilen "temel ilkeler" in neler olduğu belirsizdir. Eğer halen yürürlükteki Anayasanın Başlangıç kısmına atıfta bulunuluyorsa, burada ifadesini bulan ve devleti ideolojik olarak tanımlayan siyasi felsefenin özgürlükçü ve çoğulcu-demokratik idealle bağdaşmasına imkân bulunmadığı aşikârdır (Bu konuda bkz. Mustafa Erdoğan, Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset [Ankara: Liberte, 1999], ss. 132-35). İkinci olarak, önerilen Taslakta da "Atatürk milliyetçiliğine bağlılık" Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri arasında gösterilmiştir. Bu suretle, devlet ikinci defa ideolojik olarak tanımlanmaktadır. Oysa, devletin herhangi bir ideoloji ile tanımlanması hem hukuk devleti ve insan hakları ilkeleriyle hem de demokrasiyle çelişir. Bundan dolayı, liberal demokrasilerde devletin ideolojik bakımdan tarafsız olması zorunludur.

Esasen, çağdaş ve medeni bir sosyo-politik sistemi hedef edinmiş hiçbir anayasa devleti

* Prof. Dr., H.Ü. İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

milliyetçiliğin şu veya bu türüyle tanımlayamaz. Milliyetçilik kişi ve grupların ideolojik bir karakteri olduğunda bile tehlikeli iken (bkz. Mustafa Erdoğan, “Milliyetçilik İdeolojisine Dair”, *Liberal Düşünce*, Yaz 99, n. 15, ss. 89-98), onun devletin bir özelliği haline getirilmesinin toplumsal barış ve demokratik istikrar açısından içerdiği tehlike potansiyelini ayrıca açıklamaya bile gerek yoktur. Bir devlet milliyetçi değil, olsa olsa “milli” olabilir ki bu husus aynı maddede zaten belirtilmiştir. Bu nedenle, “Atatürk milliyetçiliğine bağlı” ibaresi 2. madde metninde zaten bir fazlalıktır.

Mamafih, maddenin gerekçesinde “milli” sıfatıyla ilgili olarak belirtilen düşünce, onu yazarların bu terimin anayasa ve siyaset teorisi açısından ne anlama geldiği konusunda bilgi sahibi olduklarından şüphe etmemizi gerektiriyor. Buradaki açıklamaya göre, ‘milli’lik vasfı, “ülke menfaatlerini her şeyin önünde tutma anlamında”dır. Oysa, teknik bir terim olarak “milli devlet” sosyolojik temeli ulus olan devlet demek olup, kültürel ve etnik türdeşliği çağırıştırır.

Öte yandan, “hukukun üstünlüğü” ile “hukuk devleti” terimleri konusunda da Taslağın yazarlarının vazıh bir fikre sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu husustaki terim farklılığı gerçek bir anlam farklılığından ziyade, aynı hukuki kavramın iki ayrı Batı dilinde farklı terimlerle ifade edilmesinden ileri gelmektedir. “Hukuk devleti” Almanca “Rechtsstaat” teriminin Türkçeleştirilmiş adıdır; aynı kavramı Anglo-Amerikalılar “rule of law” ve/veya “government under law” terimleriyle ifade ederler. Birincisi “hukukun hakimiyeti/üstünlüğü” anlamına gelir; ikincisi ise “hukuka bağlı/hukuk çerçevesinde yönetim” demektir. Bu itibarla, Taslağın bu iki terim arasında kesin bir tercih yapıp sadece onu kullanması daha tutarlı olur.

c) Değiştirilemeyecek Hükümler

Taslakta yürürlükteki Anayasa’nın “değiştirilemeyecek hükümler”le ilgili 4. maddesi aynen muhafaza edilmektedir. Kanaatimizce, “demokratik” bir anayasanın “değiştirilemez” hükümler içermesi kavramsal bir çelişkidir. Sosyo-politik ideallere ilişkin anlayışlarımız sürekli değişirken, bugünkü önceliklerimize göre gelecek nesillerin muhtemel tercihlerini dondurmaya hakkımız olmamalıdır. Örneğin, son on yıllarda gerek “sosyal devlet” gerekse “milli devlet” konusundaki teorik ve pratik gelişmeler bu hususta bize bazı dersler vermiş olmalıydı. Ayrıca, yürürlükteki Anayasa’nın 3. maddesinin kimi unsurlarının anayasada yer alması gerektiği gibi, başkentin neresi olması gerektiği de şartlara göre yeniden düşünülme gerekebilir.

Burada daha önemli bir sorun, “aynen muhafaza” edilmesi öngörülen 3. maddede yer alan “Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür” cümlesinde ifadesini bulan anlayışın kendisidir. Burada “millet” devlete atıfla tanımlanmaktadır ki bu olması gerekenin tam tersidir. Başka bir anlatımla, “Devletin... milleti” yerine “milletin devleti” esas olmalıdır. Çünkü, “Devletin... milleti”nden söz etmek, devletin kurucu unsuru ve asli aktörü olan milleti devlet karşısında ikinci plana atmaktır. Adeta, devlet olduğu için millet vardır veya milletin devletten bağımsız bir varlık ve değeri yoktur denmektedir. Ayrıca, Başlangıç’la ilgili gerekçede “kutsal”lığından şikâyet olunan devletin hâlâ büyük harfle başlatılması da kendi içinde çelişkili bir durumdur. Yürürlükteki Anayasanın devlet kelimesini sürekli olarak büyük harfle yazması bilinçli bir seçimdir; bu, devleti siyasi birliğin nazım ilkesi olarak gören ve onu “kendinden varlık” olarak kavrayan bir bilincin seçimidir.

d) Devletin Amaç ve Görevleri

Bir Anayasa Taslağı sunmak, her şeyden önce,

sosyo-politik örgütlenme için yeni esaslar önermek demektir. Böyle bir girişimin belki birinci unsuru devleti yeniden tanımlamak iken, bu Taslakta “Devletin amaç ve görevleri”ni tanımlayan 5. maddenin aynen korunmasının şaşırtıcı olduğunu söylemeliyiz. Eğer bu temel konuda 1982 Anayasası’nın perspektifini aynen benimsiyorsanız, önerdiğiniz diğer değişikliklerin zikre değer bir yenilenmeyi öngörmesi beklenemez. Bu konuda daha somut bir noktaya işaret etmek gerekirse şu söylenebilir: Yürürlükteki Anayasa’nın 5. maddesi devleti toplum açısından değil, yine devlet açısından tanımlamaktadır. Nitekim, bu hükmün ilk kısmı büyük ölçüde “Devlet”in önceliklerini saymakta, temel hak ve hürriyetlerin korunmasına ikinci kısımda, o da başka amaçlar arasında herhangi bir amaç olarak, yer vermektedir.

e) Egemenlik

Egemenlikle ilgili maddenin aynen korunmak istenmesi de Fazilet Partisi’nin temel siyasal felsefe bakımından 1982 Anayasası’nı yapan iradeyle özünde aynı fikirde olduğunu gösteren başka bir işarettir. Bu meyanda, her şeyden önce, kime ait olursa olsun, “kayıtsız-şartsız egemenlik” kavramının “hukukun üstünlüğü” ile nasıl bağdaştırıldığı merakı mucip bir noktadır. İkinci olarak, uluslararası toplumla ve daha özel olarak Avrupa Topluluğu ile ve Avrupa İnsan Hakları Hukukuyla bütünleşmekten yana olan bir siyasal parti geleneksel “egemenlik” anlayışını hâlâ nasıl kamu hukukunun temel kavramlarından biri olarak benimsemeye devam edebilir?...

2. Temel Haklar

a) Tanım

Temel hak ve hürriyetlerin tanımına ilişkin olarak önerilen yeni hüküm (m. 12), birinci fıkraya ilave edilen bir cümle dışında, yürür-

lükteki hükümle aynıdır. Oysa, bu maddenin birinci fıkrasında ifadesini bulan tanım evrensel insan hakları anlayışına uygun olmakla beraber, ikinci fıkra hükmü bu anlayışa büsbütün aykırıdır. Nitekim, birinci fıkrada kişiliğe bağlı mutlak haklar olarak tanımlanan “temel haklar” ikinci fıkrada kimi “ödev ve sorumluluklar”la kayıtlanmaktadır. Böylece, iki fıkranın birlikte değerlendirilmesinden şu anlam çıkmaktadır: Kişiler ailelerine ve “topluma” karşı ödev ve sorumluluklarını yerine getirdikleri ölçüde temel haklara sahiptirler. Bu şekilde tanımlanan “temel” hakların ise “insan hakları” ile aynı şey olmadıkları, aksine şarta bağlı devlet bağışlarından ibaret oldukları açıktır. Çünkü, insan hakları kişilerin kişisel özellik, kazanım ve başkalarıyla ilişkileri ne olursa olsun, sırf insan olmak itibarıyla sahip oldukları, hiçbir kayda bağlı olmayan evrensel haklardır. Kişilerin varsayılan bu ödev ve sorumluluklarının ne oldukları somut olarak belli olmadığına ve bu hususta tam bir mutabakat da sağlanamayacağına göre, siyasi otoritenin kendince tanımladığı “toplumsal ödevleri” gerekçe göstererek kişilerin temel haklarını tanımaya bileceği peşinen kabul ediliyor demektir.

Bu eleştiriyi yaparken, kişilerin toplum hayatı içinde birtakım anlaki ve/veya siyasi ödev ve sorumlulukları olabileceği gerçeğini inkâr ediyor değiliz. Anlatmak istediğimiz şudur: Açıkça tanımlanmış olmak kaydıyla bu tür ödev ve sorumlulukları yerine getirmemenin -ahlâki ve/veya siyasi- müeyyideleri zaten vardır. Yanlış olan, somut durumlarda bu türden müeyyidelere zaten maruz kalacak olan kişilerin, aynı nedene dayanarak insan haklarını da yitireceğinin kabul edilmesidir. Somut bir örnekle açıklamak gerekirse: Diyelim ki, bir kişi, mahkeme kararına rağmen, bakıma muhtaç ebeveynine nafaka ödemekten kaçınmış olsun. Bu durumda o kişi hukuki (aynı zamanda ahlâki) bir ödevini yerine getirmemiş olduğu için, pozitif hukukun öngördüğü müeyyide ile karşılaşacak, muhtemelen icra

yoluyla kendisinden nafaka bedeli tahsil edilecektir. Ayrıca, muhtemeldir ki, yakın çevresi o kişiyi bu yaptığından dolayı kınayacak veya ayıplayacaktır. Ama aynı kişinin, bu yasal ödevini ihmal etti diye ayrıca “insan” olmak itibarıyla sahip olduğu bazı temel haklarını da kaybetmesi gerektiği savunulabilir mi? Mesela, yasal nafaka borcunu ödemeyen kişiye işkence edilmesinin caiz olduğu veya fikrini basın yoluyla açıklamasına artık izin verilmeyeceği, yahut dernek kurma, siyasi partiye üye olma haklarını yitireceği söylenebilir mi?...

Temel hakların bu şekilde şarta bağlanması karşısında, 12. maddenin birinci fıkrasına eklenmesi önerilen “Devlet, bu hak ve hürriyetleri geliştirip korumakla görevlidir” cümlesinin ilave bir güvence sağlaması da mümkün değildir.

b) Sınırlama, Kötüye Kullanma Yasağı ve Durdurma

Taslağın, 1982 Anayasası'nın 13. ve 14. maddelerini birleştiren 13. maddesi temel hakların sınırlanması ile kötüye kullanılmamasını bir arada düzenlemektedir. Madde bu haliyle, yürürlükteki Anayasadan farklı olarak, genel sınırlama nedenlerine yer vermemekte ve her özgürlüğün sadece özel maddesinde belirtilen nedenlerle sınırlanabileceğini öngörmektedir. Bu isabetli bir düzenlemedir. Mamafih, sınırlamaların “uluslararası sözleşmelerde kabul edilen ölçülerde” yapılabileceğinin belirtilmiş olmasının, kişiler lehine bir güvence olması yanında, genel sınırlama nedenlerinin öngörülmemiş olmasını telafi edici bir yönü bulunduğu da söylenebilir. Kanaatimizce, hangi uluslararası sözleşmelere atıfta bulunduğu tasrih edilmemiş olması karşısında, burada yine de bir belirsizlik vardır. Çünkü, insan haklarıyla ilgili olanlar dışında kalan uluslararası antlaşmaların her zaman birey hakları lehine düzenlemeler yapmış (veya yapacak) oldukları kesin değildir.

İkinci fıkrada sınırlamanın sınırını belirleyen dört kayıt yer almaktadır. Bunlardan ikisine (“demokratik toplum anlayışının... gerekleri”ne riayet ve “öngörüldükleri amaç dışında kullanılmama” kayıtları) 1982 Anayasası da yer vermiştir. Sınırlamanın diğer bir sınırı olarak öngörülmüş bulunan “hak ve hürriyetlerin özüne dokunma” yasağı yürürlükteki Anayasa’da formel olarak bulunmamakla beraber, Anayasa Mahkemesi kimi kararlarında bunu “demokratik toplum düzeninin gerekleri” çerçevesinde görerek denetleme ölçüleri arasına dahil etmiştir. Bu durumda gerçek anlamda yeni olan tek sınır “hukukun üstünlüğü”nün gereklerine uygunluktur. Bunun ise somut durumlarda kişi haklarından yana ilave bir güvence sağlayacağı açıktır ve bu nedenle de isabetli bir düzenlemedir.

Son fıkra temel hakların “kötüye kullanılması”nı yasaklamaktadır. Bize göre, hakların kötüye kullanılmasının hukuk tarafından koruma görmeyeceği evrensel bir hukuk ilkesi olduğu için, bunun ayrıca pozitif hukuk kuralı haline getirilmesine gerek bulunmamakla beraber, yine de burada önerilen hüküm 1982 Anayasası'nın ilgili 14. maddesindekinden daha özgürlükçüdür. Mamafih, bu fıkranın lafzında hâlâ keyfilığe açık bir yan bulunmaktadır. O da, “kötüye kullanma”nın -1982 Anayasası'ndakine benzer şekilde- “hak ve hürriyetleri yok etmeğe yönelme” olarak tanımlanmasıdır. Bu ifade nedeniyle, temel haklarını kullanan kişilerin amaç veya saikleri nedeniyle müeyyideye maruz kalmaları mümkündür. Oysa, bu ibare yerine, “temel hak ve hürriyetleri yok edecek şekilde” ibaresi kullanılsaydı, müeyyide kişinin amacına değil de doğrudan doğruya zarar doğurucu fiiline bağlanmış olurdu.

Temel hakların durdurulmasına gelince: Önerilen 15. maddenin birinci fıkrasında, temel hak ve hürriyetler için öngörülmüş olan Anayasal güvencelerin olağan dışı yönetimler

sırasında kaldırılabilmesi hükmünün yer alması “hukukun üstünlüğü” ilkesi açısından yerinde bir düzenlemedir. Aynı, “tamamen durdurma”ya yer verilmemiş olması bakımından da geçerlidir. Esasen, temel hakların durdurulması istisnai bir tedbir olduğundan, olağandışı şartlar ileri sürülerek hakların toptan durdurulması makul bir düzenleme olmazdı. Bu nedenle, temel hakların durdurulmasına ancak “durumun gerektirdiği ölçüde” izin verilmesi son derece yerindedir.

Mamafih, aynı maddenin ikinci fıkrasında “ölüm cezalarının infazı”nın yaşama hakkının “meşru” bir ihlâli durumu olarak korunmuş olması Türkiye’nin Avrupa Konseyi çerçevesindeki taahhütlerine olduğu kadar, bundan da önce insan haklarına aykırıdır. Kişinin hayatına son verilmesini bir ceza biçimi olarak benimsemenin “insan onuru”na dayanan uygar bir toplum anlayışıyla bağdaşması bize mümkün görünmüyor.

c) Temel Haklarla İlgili Özel Hükümler

Çeşitli temel haklarla ilgili özel maddelerde birtakım iyileştirmeler öngörülmektedir. Bunlara kısaca işaret edelim. Kişi hürriyeti ve güvenliği ile ilgili olarak (m. 19) yakalanan veya tutuklanan kişilerin hakim önüne çıkarılma süresi uyuşturucu ve terör suçlarında onbeş günden dört güne (96 saat) indirilmektedir. Ayrıca, bu konuda anayasal ve yasal esaslara aykırı muameleye maruz bırakılan kişilere devletçe ödenecek tazminatın “hak ve nasafet ölçülerine göre” olması öngörülmektedir. Özel hayatın gizliliğine gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda müdahalenin yetkili makamın yazılı emrine dayanması şartı getirilmektedir (m. 20). Aynı güvence konut dokunulmazlığı (m. 21) ve haberleşme hürriyeti (m. 22) bakımından da söz konusudur. Düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma hürriyetiyle ilgili olan son derece ciddi iki kısıtlama giderilmektedir. Bunlar radyo, televizyon, sinema ve benzeri

yollarla yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına imkân veren cümlelerin ve “dil yasağı” getiren fıkranın 26. madde metninden çıkarılmasıdır. Keza, basın hürriyetiyle ilgili 28. madde daha özgürlükçü biçimde yeniden düzenlenmekte; bu arada, dağıtım engelleme, toplatma, zapt ve müsadere ile ilgili yetkilendirmeler metinden çıkarılmaktadır. Buna benzer şekilde, 30. madde ile de basın araçlarının zapt ve müsadere mutlak olarak yasaklanmaktadır. Basın hürriyetiyle ilgili önemli bir yenilik de, basın ve haber alma hürriyetinin sağlanmasında devlete yüklenen görevin “çoğulculuk”un korunmasıyla ilişkilendirilmiş olmasıdır ki (m. 28/2), bu devletin medyada tekelleşmeyi önleyici tedbirler almasına dayanak oluşturabilecek bir hükümdür. Yeni 33. maddede derneklere kapatma davası açılmadan önce uyarı şartı getirilmekte, ayrıca özel olarak zikredilen silahlı kuvvetler ve koluk kuvvetleri mensupları yanında devlet memurlarının dernek özgürlüğüne “görevlerinin gerektirdiği ölçüde” yasalarla sınırlama getirilmesine imkân veren genel sınırlama kaydı çıkarılmakta ve sınırlama yargı mensuplarına hasredilmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkıyla ilgili 34. madde için önerilen yeni formül son derece yerindedir. Birinci fıkra hakkı tanımlamakta, ikinci fıkra ise yürürlükteki hükümden dört fıkraya yayılmış olan sınırlama kayıtlarını kaldırıp, bu hakkın sadece kamu düzeni nedeniyle sınırlanabileceğini belirtmektedir. Eğitim ve öğrenim hakkına ilişkin 42. maddede yapılan önemli değişikliklerden biri her türlü eğitimin resmi ideoloji doğrultusunda olmasını şart koşan 3. fıkranın kaldırılması ve anadili Türkçe olmayan vatandaşlara ihtiyaç halinde kendi dillerinde eğitim verilmesini engelleyen 8. fıkranın yeniden düzenlenmesidir. Yeni 47. madde bir yandan özel teşebbüs ve işletmelere devletin el koymasına yetki veren “devletleştirme” müessesesini kaldırmakta, öbür yandan da özelleştirmeyi anayasallaştırmaktadır. Siyasi haklarla ilgili olarak, seçilme yaşının 25’e indirilmesi

(m. 76/1), seçimlerde aday olmak için memurluktan çekilmenin genel bir kural olmaktan çıkarılması (m. 76/3), anayasa değişiklikleri dışında da halk oylaması yolunun açılması (m. 79/son, m. 87) olumlu başlıca değişiklikler olarak kayda değer.

Buna karşılık, Taslağın kimi temel haklara ilişkin düzenlemelerinde eleştiriye açık yönler de bulunmaktadır. Bunları da kısaca gözden geçirelim: Din ve vicdan hürriyetine ilişkin 24. madde öze ilişkin herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Oysa, bu maddenin özgürlükçü bir bakış açısından bütünüyle yeniden düzenlenmesi ve özellikle “dini istismar” gibi hukuki olmayan, keyfi yoruma açık bir kavrama yer vermesi yüzünden dindar yurttaşların sivil ve siyasi hakları üzerinde makul olmayan kısıtlamalara imkân veren son fıkrasının metinden çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca, “din kültürü ve ahlâk” derslerinin ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulmasını öngören cümle de gereksizdir. Çünkü, burada söz konusu olan eğitim değil öğretim olduğuna göre, dinle ilgili genel kültür konularına yer vermeyen bir müfredat zaten düşünülemez. Bu konunun devletin laik olup olmasısıyla da bir ilgisi yoktur. Keza, devletin din eğitimi ve öğretimiyle ilgili “gözetim ve denetim” hakkının da, özel eğitim kurumlarının bağımsızlığını ve ebeveynlerin çocuklarının eğitimi üzerinde sahip oldukları hakkı gözetecek şekilde mutlaka bir standarda bağlanması gerekir. Şimdiki halde devletin “gözetim ve denetim hakkı” maalesef mutlak bir hak olarak algılanmakta ve öyle de uygulanmaktadır.

İkinci olarak, bilimsel faaliyetin niteliği ve bilimsel özerklikle bağdaşmayan bir anlayışı yaratan bilim ve sanat hürriyetine ilişkin 27. maddenin aynen korunması ciddi bir hatadır. Çünkü, yarılanmayan bir bilimsel araştırmanın yapılmasına izin vermemek anlamsızdır. Ayrıca, bilimsel faaliyet devletin amaçlarıyla uyumlu olmak zorunda değildir; eğer öyle ol-

saydı, bilimsel araştırma yapmanın bir anlamı kalmazdı. Nihayet, yabancı bilimsel yayınların ülkeye girmesinin yasaklanması bilimsel araştırma özgürlüğüyle bağdaşmaz.

Dernek özgürlüğü bakımından (m. 33) silâhli kuvvetler, kolluk kuvvetleri ve yargı mensupları için hangi nedenlere dayanarak kısıtlama getirilebileceğinin de anayasada tasrih edilmesi gerekir. Aksi halde, dernek özgürlüğünü bu kişiler bakımından tümüyle ortadan kaldırmaya varacak düzeyde yasaklarla sınırlamalar getirilmesinin önü açılmış olur.

Önerilen 53. maddenin “toplu iş sözleşmesi” hakkını işçilerle sınırlı tutmayıp bütün “çalışanlar” a teşmil etmesi bize göre tutarsızdır. Çünkü, toplu iş sözleşmesi ancak çalıştığı kurumla hukuki ilişkileri sözleşmeye dayanan kişiler bakımından sözkonusu olabilir. Hisseli hak ve ödevleri kapsadığı önceden belirlenmiş bir statüye bir idari tasarrufla atanan kamu görevlisinin bu statüyle sözleşme yoluyla değiştirmeyi bir hak olarak talep etmesinin bir dayanağı yoktur. Bu nedenle, eğer kamu kesiminde çalışanlara da toplu iş sözleşmesi hakkı tanınacaksa, o zaman idare hukukunda “memurluk” statüsünü tümüyle kaldırarak ve bütün kamu görevlilerini sözleşmeye dayandırmak gerekir.

“Gençliğin Korunması” başlıklı 54. maddenin “insan hakkı” kavramıyla bağdaşmayan birliği şüphelidir. Çünkü, bu maddenin “millî kültürün devlet tarafından tespit edilecek temel ideolojik hassasiyetler doğrultusunda eğitilmesi”dir. Bu bakımdan, bu hassasiyetlerin arasına “millî kültür”ü bir kavram olarak koymak de sözünü ettiğimiz sakıncayı gündeme getirebilir. Gerçekten korumaya değer bir “millî kültür” varsa, bunun için ona forum oluşturulması gerekir. Sivil çabaların gücüne dayanarak devletin özgürlükçü ortamı sağlaması yeterlidir.

Nihayet, her türlü dernek ve sivil toplum kuruluşu bakımından oy verme hakkının sınırlanması

sinden ayrılmayı (m. 67/5) haklı gösterecek ciddi bir neden olmadığı kanaatindeyiz.

3. Devletin Yetki Haritası

a) Yasama

aa- Seçim Dönemi: Taslak (m. 77/1), 1982 Anayasası'ndaki düzenlemeden farklı olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin dört yılda bir yapılmasını öngörmektedir. Bu hüküm hem 1961 Anayasasıyla hem de Türkiye'deki fiili durumla uyum halindedir. Nitekim, 1982 Anayasası genel seçimlerin beş yılda bir yapılacağını belirtmesine rağmen, 1983 yılından itibaren seçimler fiilen dört yılda bir yapılagelmiştir.

ab- Andiçme: Milletvekillerinin göreve başlarken and içmeleri hükmü korunmuş, ancak yemin metni yürürlükteki hükme nispetle kısa tutulmuştur. Bize göre, milletvekillerinin and içmelerini gerektiren bir hükme anayasada yer verilmesine gerek yoktur. Nitekim Batı demokrasilerinin bazılarında (ABD ve Federal Almanya) böyle bir şart sadece devlet başkanları için getirilmiştir. Öte yandan, 1982 Anayasası'nın ilgili hükmü (m. 81) milletvekilleri için oldukça uzun ve demokratik hukuk devletinin gereklerini aşan kimi bağlılıkları şart koşan bir and metni öngörmüştür. Andiçme kurumu bu Taslakta da korunduğuna göre, metnin daha özlü ve anlamlı olması gerekir. Taslakta gerçi metin kısaltılmıştır ama, bunun bile belirttiğimiz noktaları gözetir tarzda kaleme alınmış olduğu söylenemez. Kanaatimizce şöyle bir metin daha uygun olurdu: "Görevimi Anayasaya sadakatle yerine getireceğime, insan haklarına dayanan demokratik hukuk devleti idealinden asla ayrılmayacağıma ve yalnızca milletin iyiliği için çalışacağıma and içerim."

ac- Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı: Taslakta yasama sorumsuzluğuna ilişkin olarak 1982 Anayasası'nda var olan kural esas

itibariyle aynen korunmuştur. Yasama dokunulmazlığı bakımından ise temel hakların kötüye kullanılmasına ilişkin istisnanın kaldırılması isabetli olmuştur. Dokunulmazlıkla ilgili fezlekelerin dört ay içinde karara bağlanması şartının getirilmesi de, dokunulmazlığın kaldırılması müessesesinin milletvekilleri üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılması ihtimalini azaltması bakımından yerinde bir düzenlemedir. Mamafih, bu hükümden istihraç edilecek bir sonuç olmasına rağmen, öngörülen süre içinde karara bağlanmayan dokunulmazlığın kaldırılması isteğinin hükümsüz kalacağına açıkça yazılması da yararlı olurdu. Taslakta sorumsuzluk ve dokunulmazlıkla ilgili maddenin son fıkrasında yer alan ve milletvekilleri hakkındaki ceza davalarının Yargıtay'da görüleceğini belirten hüküm ise bizim hukuk sistemimizle uyumlu olmadığı gibi, böyle olmasını gerektiren bir neden de yoktur. Bilindiği gibi, Yargıtay bir dava mahkemesi değil, kanun yolu mahkemesidir. İkincisi, dokunulmazlığın kaldırılması ile ilgili olan suçlar milletvekillerinin herhangi bir vatandaş gibi işleyebileceği adi suçlardır. Çünkü, yasama sorumsuzluğu nedeniyle, milletvekilleri için görev suçu söz konusu değildir. Bu nedenle, Yargıtay'da görülmesi düşünülen davalar olsa olsa Cumhurbaşkanı'nın ve bakanların görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlarla ilgili davalar olabilir. Daha açık bir anlatımla, Yüce Divan görevini Anayasa Mahkemesi yerine Yargıtay'ın yapması uygun olmakla beraber, bakanların ve milletvekillerinin görevle ilgili olmayan suçlarının yargılanmasında Yargıtay'ın görevli kılınması gereksizdir.

ad- Milletvekilliğinin Düşmesi: Taslak'ın bu konudaki 84. maddesi bazı yenilikler getirmektedir. Birincisi ve en önemlisi, parti kapatmanın milletvekilliğinin düşmesi için bir neden olarak öngörülmemiş olmasıdır. İkincisi, hüküm giyme nedeniyle milletvekilliğinin düşmesi ile istifa nedeniyle milletvekilli-

ğinin düşmesinin tabi olacağı prosedürün bir-birinden ayrılarak, ilkinde genel kurula bildirme yeterli görülürken, ikincisinin genel kurulca karara bağlanma şartı getirilmektedir. Ayrıca, hüküm giymenin kapsamı daraltılarak seçilmeye engel bir suçla sınırlandırılmıştır. Üçüncü fark, üyelikle bağdaşmayan bir görev kabul etme nedeniyle üyeliğin düşmesi için milletvekiline önceden uyarıda bulunulması şartının getirilmiş olmasıdır. Nihayet, devamsızlık nedeniyle milletvekilliğinin düşmesi yürürlükteki düzenlemeye oranla biraz daha zorlaştırılmıştır.

Bunlar genelde olumlu değişiklikler olmakla beraber, bir-iki noktanın belirtilmesinde yarar vardır. Birinci olarak, istifa eden milletvekilinin TBMM üyeliğinin düşmesinin genel kurulun kararına bağlanması istifa müessesesinin mahiyetine uygun değildir. Hüküm giymede olduğu gibi, istifada da milletvekilliğinin düşmesi için TBMM'ye bildirmenin yeterli sayılması gerekirdi. "Kısıtlanma"nın da kendiliğinden milletvekilliğinin düşmesine yol açması gerekirdi İkinci olarak, hüküm giymenin sadece seçilmeye engel suçlar nedeniyle milletvekilliğinin düşmesi için bir neden sayılması yerinde olmakla beraber, bizatihi hüküm giymenin milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğurmasının isabeti şüphelidir.

ae- Uluslararası Antlaşmaların Hukuki Değeri: Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına yapılan "Kanunlar ile milletlerarası antlaşmalar arasındaki uyumsuzluklarda milletlerarası antlaşmalar esas alınır" şeklindeki ek isabetli olmuştur.

b) Yürütme

ba- Cumhurbaşkanı: Bu Taslağın cumhurbaşkanının statüsüyle ilgili en önemli değişiklik önerisi, onun halk tarafından doğrudan doğruya seçilmesine ilişkindir. Cumhurbaşkanının genel oyla seçilmesi konusunda son yıl-

larda sağ partiler ve çevreler ile Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel arasında bir görüş birliği oluşmuş görünüyor. Bu konunun hem demokrasi teorisiyle hem de hükümet sistemleri tartışmalarıyla ilgili boyutları bulunmaktadır. Kısaca işaret etmek gerekirse, devlet sisteminin bir aktörünün daha halk oyuna müracaatla belirlenmesi, en azından teorik olarak, sistemin daha da "demokratikleşmesi" yönünde bir yenilik olmakla beraber; bunun parlamenter sistemin genel yapısı -özellikle de yürütmenin iç dengesini bozma ihtimali- bakımından bazı sakıncalar yaratması ihtimali de vardır. Öte yandan, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi onun anayasal düzenin düzgün işleyişini "gözetme" ve gerektiğinde devlet organları ve siyasi aktörler arasında "hakemlik" yapma rolüne daha uygun düşecektir. Ayrıca, iki türlü bir seçim sonucunda seçmenlerin yarısından fazlasının desteğini kazanmış bir cumhurbaşkanının "ulusu temsil" etme konumuna daha uygun hale geleceği de söylenebilir. Her halükârda, cumhurbaşkanının seçim yöntemi bir siyasi tercih sorundur ve eğer yapılacak tartışmalar sonucunda toplumda genel bir hüsnü kabul görürse, buna karşı çıkmak için ciddi bir neden de olmayacaktır.

Fazilet Partisi'nin teklifiyle ilgili olarak belirtmek gerekirse: Hukuk tekniği bakımından, 101. ve 102. maddelerde yer verilen cumhurbaşkanlığı için aday göstermeye ve seçimin yapılmasına ilişkin hususların kanunla düzenlenmesi daha uygun olurdu. Bunun dışında, önerilen değişiklikler bir bütün olarak düşünüldüğünde, bunların Cumhurbaşkanının statüsünü önemli ölçüde değiştirecekleri söylenemez. Başka bir ifadeyle, bu modelde cumhurbaşkanı sistem içi gerilimleri besleyecek ölçüde güçlendirilmemektedir. Nitekim, önerilen değişiklikler arasında, cumhurbaşkanının Yükseköğretim Kurulu üyelerini, rektörleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcivekili ile Hakimler ve Savcılar yüksek kurulu üyelerini seçmek yetkilerinin kaldı-

rilması (m. 104) vardır. Ayrıca, cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemlerin de yargı denetimi kapsamına alınması önerilmektedir (m. 105). Nihayet, Cumhurbaşkanına bağlı Devlet Denetleme Kurulu'nun yetki alanına silahlı kuvvetlerin de dahil edilmesi (m. 108) yerinde bir düşüncedir. Bununla beraber, yargı organları için aynısı söylenebilir. Savcılıklar dışında kalan yargı organlarının Devlet Denetim Kurulu'na denetlenebilmesinin yargı bağımsızlığına ve dolayısıyla hukuk devleti ilkesine aykırı olduğunu düşünüyoruz. Bu arada Cumhurbaşkanı seçilebilmenin iki dönemle sınırlandırılmış olması da makuldür.

bb- Başbakan ve Bakanlar Kurulu: Bu konuda çok az değişiklik önerilmiş olup, bunlar sistemin bütünü bakımından önemli sonuçlar doğurabilecek nitelikte değildir. Bu arada, 113. maddeye eklenen, başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümetin düşmesi üzerine bakanlardan birinin Cumhurbaşkanınca geçici olarak Başbakan Vekili olarak atanmasına ilişkin hüküm bir boşluğu doldurması bakımından isabetli olmuştur. Bunun gibi, seçimlerde istifa etmesi öngörülen bakan sayısının bire (İçişleri Bakanı) indirilmesi de yerinde bir kuraldır. Mafatih, seçimlerin yönetim ve denetiminin bağımsız yargıya ait olması karşısında, bize göre, seçimler nedeniyle hiçbir bakanın istifa etmesine gerek yoktur.

bc- Milli Savunma ve Milli Güvenlik: Fazilet Partisi'nin Anayasa Taslağı'nda 1982 Anayasası'nın "Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı" başlıklı 117. maddesinin aynen korunması önerilmektedir. Oysa, bu maddenin, Batı demokrasilerindeki olağan sivil-demokratik anlayış ve uygulamaya uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve bu çerçevede silahlı kuvvetlerin milli savunma bakanlığına bağlanması gerekirdi. Böyle bir düzenleme, Genelkurmay Başkanının Milli Savunma Bakanı'na karşı sorumlu olmasını ve üçlü ka-

rarname ile atanmasını icabettirir.

Milli Güvenlik Kurulu ile ilgili düzenlemeye gelince: Kanaatimizce, bu kurulun anayasal bir organ olmaktan çıkarılması gerekir. Mafatih, Taslak MGK'nın anayasal statüsünü muhafaza etmekle beraber, önerilen kimi değişiklikler mevcut duruma nispetle daha demokratik, dolayısıyla tercihe şayandır. Bunların başında, Kurula silahlı kuvvetleri temsilen sadece Genelkurmay Başkanı'nın katılmasına ilişkin hüküm gelmektedir (m. 118/1). Ayrıca, Kurulun kimi kararlarının Bakanlar Kurulu'nca "öncelikle dikkate alınacağı"na ilişkin cümlelerin çıkarılması da yerindedir. Buna karşılık, Meclis Başkanı'nın ne Kurulun üyesi olmasını gerektiren ne de cumhurbaşkanının yokluğunda Kurula başkanlık etmesini gerektiren ciddi bir neden vardır. Bir kere TBMM Başkanı'nı Milli Güvenlik Kurulu'na dahil etmek, bu Kurulun görev alanı bakımından yürütmeye sınırlı olan görüntüsünü bozar. İkinci olarak, Meclis Başkanı'nın "siyasi" delâletleri bulunan bir göreve müdahil kılması, onun bu sıfatla sorumlu tutulabilecek bir makam olmaması nedeniyle de uygun değildir. Nihayet, Milli Güvenlik Kurulu'nun gündemini belirlemeye yetkili olan Cumhurbaşkanının bu konuda sadece Başbakan'dan görüş alması uygun olur. Yürürlükteki hükümde Genelkurmay Başkanı'nın da bu meyanda zikredilmiş olması, ikisi arasında bir denklik varmış imajı vermektedir ki bunun demokratik olmadığı açıktır.

bd- İdarenin Yargısal Denetimi: Taslakta, Cumhurbaşkanı ve Yüksek Askeri Şura ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun işlemlerine karşı yargı yolunun açılması (m. 125 ve 159) son derece yerinde bir tutumdur. Ayrıca, disiplin cezaları bakımından silahlı kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar için istisnai düzenleme yapılabilmesine imkân veren 129. maddenin 4. fıkrasının kaldırılması da bu tutumun doğal bir uzantısıdır. Keza, aynı

maddenin son fıkrasının memurlarla diğer kamu görevlilerinin koğuşturulmasını idari merciin iznine bağılı olmaktan çıkaracak şekilde yeniden düzenlenmesi de doğru olmuştur.

be- Yükseköğretim Kurumları: Taslak, halihazırdaki Yükseköğretim Kurulu'nun yerine "Yükseköğretim Planlama, Koordinasyon ve Denetleme Kurulu"nun ihdasını (m. 130/9 ve 131) öngörmektedir. Bu Kurul'a atama yetkileri verilmemekle beraber, genel yapısı bakımından mevcut YÖK'ten çok farklı olduğu söylenemez. Mamafih, Kurul'un üyelerinin seçiminde cumhurbaşkanının etkisinin kaldırılması ve üyelerinin üniversitelerin seçecekleri temsilciler ile TBMM'nin yapacağı atamalardan oluşmasının öngörülmesi daha demokratiktir. Rektörlerin doğrudan doğruya üniversite öğretim üyeleri, dekanların ise fakülte öğretim üyeleri tarafından seçilecek olması bakımından da aynı hüküm geçerlidir. (Bu arada işaret edelim ki, dekanların seçimine "yükseköğretim üyeleri"nin de katılması işin niteliğine uygun değildir. Yüksek okulların öğretim üyeleri olsa olsa kendi müdürlerini seçebilirler.) Öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'na da görevden uzaklaştırılabilmesine imkân veren ibarenin 130. maddenin metninden çıkarılması da öğretim elemanlarına güvence sağlayan bir hükümdür. Aynı maddede yapılan çok önemli bir değişiklik de, bilimsel araştırma ve yayma özgürlüğüne "devletin varlığı ve bağımsızlığı ve ülkenin ve milletin bütünlüğü" gerekçesiyle getirilmiş bulunan istisnanın (m. 130/3) kaldırılması olmuştur.

bf- Diyanet İşleri Başkanlığı: Taslakta Diyanet İşleri Başkanlığı müessesesi korunmakta, ancak özerk bir kurum haline getirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, kurumun "toplumun dini ihtiyaçları ile ilgili hizmetleri" yapacağı hususu tasrih edilmektedir. Buna karşılık, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevini "laiklik ilkesi doğrultusunda"nda yerine getir-

mesini öngören ibare herhangi bir değişikliğe uğratılmamaktadır. Kanaatimizce, burada basit bir teorik çelişki vardır: Dini bir kurumun laik faaliyet yapması. Oysa, tanımı gereği, dini hizmet laik nitelikli olamaz. Bundan dolayı, DİB'ndan laikliğe uygun faaliyet yapmasını beklemek abesle iştigaldir. Aslında, bu paradoks resmi Türkiye'nin seçtiği din-devlet ilişkileri modelinin kaçınılmaz bir sonucudur. Bu nedenle, söz konusu ibarenin, hiç değilse, "laikliğe aykırı olmayacak şekilde" gibi bir ifadeyle değiştirilmesi daha doğru olurdu.

c) Yargı

Bu Taslağın yargıyla ilgili en önemli yanı Devlet Güvenlik Mahkemelerini kaldırması ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşumunu yeniden düzenlemesidir. Bilindiği gibi, devlet güvenlik mahkemelerinin bakmakla görevli olduğu suçlar genel yargı düzenimiz içinde ağır cezalı diğer suçlarla aynı mahiyette olup, hukuk tekniği açısından bakıldığında bunların zaten kendine mahsus bir özelliği yoktu. Esasen, bu mahkemelerin kurulmasının arkasında yatan düşünce hukuk ve yargı tekniğinin gerekleriyle ilgili olmayan, özünde ideolojik bir düşüncedir. Bu, birey haklarını güvence altına almak, toplumu suçlardan korumak ve kamu düzenini sağlamaktan ayrı olarak, "devlet"i özel olarak korunması gereken bir varlık olarak algılayan faşizan bir düşüncedir. Bu nedenle, devlet güvenlik mahkemelerini kaldırma düşüncesi takdire değerdir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na gelince: Önerilen düzenlemeye göre (m. 159), Kurul'un oluşumunda Cumhurbaşkanı dahil olmayacak, yani üyeler doğrudan doğruya Yargıtay ve Danıştay tarafından seçilecek, ayrıca yüksek mahkeme üyesi olmayan birinci sınıfa ayrılmış hakimler de Kurula üye seçilebilecektir. Bundan başka, Adalet Bakanı Kurul üyesi olmaktan çıkarılmakta, Bakanlık Müsteşarı'nın üyeliği korunmakla beraber

kendisine oy hakkı tanınmamaktadır. Sonuç olarak, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu için öngörülen yapı yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti ilkeleriyle uyumludur.

Hakim ve savcıların denetimi ve soruşturulmasında Adalet Bakanlığı'nın etkisini azaltan 144. madde hükmü de, yürürlükteki düzenlemeye nispetle, hukuk devleti gereklerine daha uygundur. Benzer bir durum, askeri yargının görev alanını kısıtlayan ve sivillerin askeri mahkemelerde ancak "askeri suç" işlemleri halinde yargılanmalarına imkân veren yeni 145. madde için de geçerlidir.

4. Siyasi Partiler

Bu Anayasa Taslağı'nda siyasi partilerle ilgili olarak bazı önemli değişiklikler önerilmektedir. Partilerin uyacakları esaslarla ilgili 69. maddenin önerilen yeni şekline göre, siyasi partiler hakkında tüzük ve programları nedeniyle doğrudan doğruya kapatma davası açma yolu kapanmaktadır. Böyle bir durumda kapatma davası açılmadan önce, ilgili partiden söz konusu aykırılığı düzeltmesinin istenmesi gerekir. Partinin buna karşı Anayasa Mahkemesi'nde itiraz hakkı vardır. İtirazın reddi halinde kararda belirtilen süre içinde aykırılık giderilmezse ancak o zaman parti aleyhinde kapatma davası açılabilir. Öte yandan, bir siyasi partinin Anayasanın 68. maddesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiği nedeniyle kapatılabilmesi için de, odak kavramının Siyasi Partiler Kanunu'yla yapılmış tanımı esas alınacaktır. Siyasi Partiler Kanunu'nda geçen yaz yapılan değişiklik karşısında, bu hüküm de siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştırıcı olması bakımından, olumlu bir değişikliktir. Nihayet, partisinin kapatılmasına sebebiyet veren parti üyelerine öngörülen siyaset yasağı beş yıldan dört yıla indirilmektedir.

Siyasi partiler konusunda önerilen değişiklikler mevcut duruma göre ileri bir adım teşkil etmekle beraber, biz bunları yine

de "muhafazakâr" buluyoruz. Yapılması gereken "parti kapatma" müessesesini toptan kaldırmaktır. Kimi üyelerinin suç teşkil eden fiilleri dolayısıyla mensup oldukları tüzel kişiliğin hukuki varlığına son vermenin genel bir kural olması halinde ortada sivil toplumun hiç bir örgütlü unsuru kalmaz. Bu, toplumu siyasi otorite karşısında edilgen hale getirmek ve onu keyfi güç kullanımı karşısında savunmasız bırakmakla sonuçlanacak bir yoldur. Bundan dolayı, partilerin kapatılması değil, sadece suç işleyen mensuplarının hukuk devleti ilkelerine uygun bir biçimde cezalandırılması söz konusu olmalıdır.

5. Olağandışı Rejimler

Taslak olağandışı rejimlere ilişkin anayasal esasları esas itibariyle korumaktadır. Bu çerçevede, olağanüstü hallerle ilgili sürelerin kısaltılması (Bakanlar Kurulu en fazla dört ay için [m. 120] olağanüstü hal ilan edebilecek, TBMM ise bu süreyi en fazla üç ay uzatabilecektir [m. 121]) düşüncesi hukuk devleti ilkesi bakımından yerindedir. Sürelerle ilgili bu iyileştirmenin sıkıyönetim (m. 122) bakımından da yapılması uygun olurdu. Olağanüstü halin TBMM tarafından üye tam sayısının salt çoğunluğuyla onaylanabileceğinin öngörülmesi de isabetli olmakla beraber, temel haklara daha ciddi bir müdahale teşkil eden sıkıyönetim bakımından aynısının öngörülmemiş olması şaşırtıcıdır. Ayrıca, 120. maddede öngörülen olağanüstü hale geçme nedeninin tanımındaki keyfilik unsurunu ortadan kaldıracak şekilde, "yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması" ibaresinin de metinden çıkarılması ve bu fıkranın yeniden kaleme alınması yararlı olurdu. Nihayet, sıkıyönetim komutanlarının Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olarak görev yapacaklarına ilişkin olarak halen yürürlükte bulunan ve sıkıyönetim idarelerinin sivil-mülki makamlarla doğrudan ilişkisini koparan hükmün (m. 122/son) düzeltilmemiş olması da bir eksikliktir.

Mamafih, bu değişiklikler, olağandısı dönemlerde çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin hukuki rejimine ilişkin olarak öngörülen düzenlemeyle birlikte ele alındıklarında ortaya çıkan manzara biraz daha ferahlatıcıdır. Nitekim, “insan haklarına saygılı devlet” ilkesine aykırı olarak söz konusu kanun hükmünde kararnamelerle temel hakların düzenlenebilmesini ve hukuk devleti ilkesine aykırı olarak bu kararnamelerin Anayasa Mahkemesi’nin denetimine tabi olmamalarını öngören 91. ve 148. maddelerdeki hükümler kaldırılmıştır.

6. Geçici Hükümler

Fazilet Partisi’nin Anayasa Taslağı’nın takdire değer yönlerinden biri de, hukuk devleti ve demokrasi ilkelerine açıkça aykırı olan 1982 Anayasası’nın Geçici 15. maddesini yürürlükten kaldırmayı öngörmesidir. Böylece, “12 Eylül Kanunları”nın, icrai-idari tasarruflarının ve o dönemde görev yapan kişilerin anayasal dokunulmazlığına son verilmek istemektedir. Bu nokta, halen yürürlükte bulunan hukuki-siyasi sistemin temel taşlarını oluşturan bir çok yasanın 12 Eylül döneminde yapılmış olması nedeniyle son derece önemlidir.

Sami Selçuk

Konuşma...

Bu metin hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına dayanan, özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasinin ana hatlarını çiziyor; barışçı ve gerçekten uygar bir toplumsal varoluşun felsefi ve ahlâki öncüllerini açıklıyor. Sami Selçuk, Türkiye’ye insanlığın evrensel tecrübesinin ve entellektüel birikiminin ışığında bakmak suretiyle evrensellekle yerelliği bağdaştırmaya çalışıyor. Bunu başarıyor da. Binlerce yıl öncesinden günümüze uzanan referansları ve ilgileriyle, klasik olanı modern ve çağdaş olanla buluşturuyor. Bir yandan cumhuriyetten bahis açıyor, öbür yandan özgürlükçü demokrasiden; bireyi ve bireyselliği vurguluyor, ama toplumsal varoluşu ve yurttaşlığı ihmal etmiyor. Evrensel insan haklarının vazgeçilmezliğine dikkat çekerken, ortak varoluşa karşı ahlâki ödevlerimizi de hatırlatıyor. Sami Selçuk her ne kadar jakoben cumhuriyetçiliği eleştirirken sözünü hiç sakınmıyorsa da, cumhuriyetle demokrasiyi bir arada istemekten de vazgeçmiyor.

Prof. Dr. Mustafa Erdoğan’ın sunuşuyla

Liberte Yayınları
GMK Bul. No: 108/17 Maltepe Ankara
Tel: 312. 230 8703 - 230 3719
Fax: 312. 230 8003